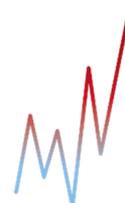

Sjednoceni v rozmanitosti? Reakce jednotlivých států na evropskou energetickou krizi

**Romana Březovská (AMO)
Georg Zachmann (Bruegel)
Giovanni Sgaravatti (Bruegel)
Thomas Pellerin-Carlin (JDI)
Phuc-Vinh Nguyen (JDI)
Leon Leuser (JDI)
Karin Thalberg (JDI)
Davide Panzeri (ECCO)
Jorge Galindo (EsadeEcPol)**

Sjednocení v rozmanitosti? Reakce jednotlivých států na evropskou energetickou krizi

ECCO

esade

OBSAH

Úvod	4
Evropský kontext	5
Česko	7
Francie	9
Itálie	12
Německo	14
Španělsko	16
Švédsko.....	20
Závěr.....	22
Doporučení	23

Úvod

Thomas Pellerin-Carlin, ředitel Energetického centra Jacques Delorse, Jacques Delors Institute

24. února 2022 Vladimir Putin podruhé během osmi let napadl Ukrajinu. Opět porušil mezinárodní smlouvu, kterou jeho předchůdce ratifikoval v roce 1994 a která Ruskou federaci zavazuje „respektovat nezávislost a svrchovanost a stávající hranice Ukrajiny“.¹ S pokračující válkou na Ukrajině se ruská energetika stala klíčovou oblastí přinejmenším ze tří důvodů.

Zprvé, vývoz energetických surovin je hlavním zdrojem financování Putinova režimu. V roce 2021 tvořily příjmy z ruských fosilních paliv polovinu ruského federálního rozpočtu.² V roce 2022, kdy jsou ceny ropy a plynu vysoké a na obzoru stále není zavedení embarga, může Rusko získat z vývozu ropy a plynu do Evropské unie (EU) až 250 miliard eur – čtyřikrát více než ruský vojenský rozpočet.³ Vývoz ropy a plynu zůstává hlavním pilířem ruské ekonomiky. Proto se EU snaží prostřednictvím hospodářských sankcí zaměřit na ruský vývoz fosilních paliv, aby tento klíčový zdroj financování ruského vojenského úsilí zastavila.

Zadruhé, Vladimir Putin používá dodávky energie jako geopolitickou zbraň k omezení svobody jednání jednotlivých členských států EU a k zasévání nejednoty v rámci EU. Rusko dosud zavedlo faktické embargo na proti třem členským státům EU (na vývoz ruského plynu do Polska, Bulharska a Finska) a jeho požadavky na placení za plyn v rublech vyvolávají nejednotnost mezi členskými státy.

Zatřetí, Putinova válka proti Ukrajině prohlubuje již existující krizi cen energií, kterou Evropská unie prožívá od léta 2021. To vede ke zpomalení hospodářského růstu, zvýšení inflace a snížení kupní síly Evropanů.⁴

V této souvislosti byla před druhou Putinovou invazí na Ukrajinu a po ní zavedena řada opatření v oblasti národních energetických politik, která měla řešit vysoké ceny energií. **Cílem tohoto společného dokumentu je poskytnout stručnou analýzu vnitrostátních reakcí ve světle plánu Komise s názvem REPowerEU, stejně jako poskytnout informace pro diskusi v EU o vytyčení evropské cesty z krize, která by byla politicky, ekonomicky, sociálně a environmentálně udržitelná.** Za tímto účelem spojilo své síly pět evropských think-tanků se sídlem v Belgii (Bruegel), Česku (AMO), Francii (Jacques Delors Institute), Itálii (ECCO) a Španělsku (EsadeEcPol), aby vypracovaly tuto stručnou zprávu, která obsahuje národní případové studie šesti členských států (Česko, Francie, Itálie, Německo, Španělsko, Švédsko), které dohromady představují dvě třetiny obyvatelstva, HDP a spotřeby energie v EU. V závěru tohoto briefingu jsou uvedena politická doporučení, jejichž cílem je poskytnout informace pro rozpravu na zasedání Evropské rady 30.-31. května 2022 a pro nadcházející evropská a vnitrostátní rozhodnutí.

¹ „Memorandum on security assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons,“ Sbírnka smluv OSN, přístup 18. května 2022, <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%203007/Part/volume-3007-I-52241.pdf>.

² „Energy Fact Sheet: Why does Russian oil and gas matter?,“ Mezinárodní energetická agentura, přístup 21. března 2022, <https://www.iea.org/articles/energy-fact-sheet-why-does-russian-oil-and-gas-matter>.

³ Thomas Pellerin-Carlin, „Stop feeding the bear - the case for a smart embargo on Putin's oil and gas“, Jacques Delors Institute, přístup 9. května 2022, https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2022/05/BP_220509_Stop-feeding-the-bear_Pellerin-Carlin_EN.pdf.

⁴ „European Economic Forecast - Spring 2022“, Evropská komise, přístup 18. května 2022, https://ec.europa.eu/info/system/files/economy-finance/ip173_en.pdf.

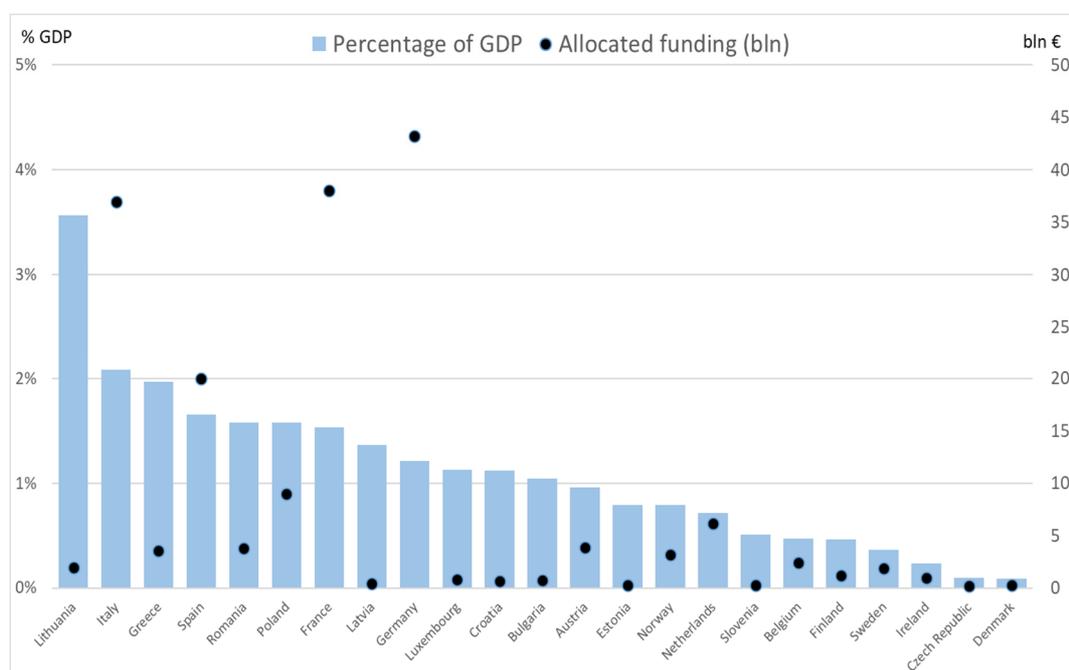

Evropský kontext

Georg Zachmann, vedoucí pracovník, Bruegel, a Giovanni Sgaravatti, výzkumný asistent, Bruegel

Členské státy EU již vyčlenily téměř 180 miliard eur na ochranu spotřebitelů a podniků před prudkým nárůstem cen energií a je pravděpodobné, že se tato částka bude v budoucnu dále zvyšovat. Podle odhadů budoucí rozpočtové náklady dosáhnou dalších 75 miliard na pomoc společnostem při přestavbě zásobníků plynu, pokrytí dodatečných nákladů na dodávky z jiných než ruských zdrojů a organizaci distribuce v rámci EU.⁵ Celkový účet pro vlády za tuto krizi se rychle blíží 2 % HDP EU. Pro srovnání s finanční krizí v roce 2008 doporučila Evropská komise v Plánu evropské hospodářské obnovy⁶ členským státům, aby zavedly národní rozpočtové stimuly ve výši 1,5 % HDP EU.

Obrázek 1: Přidělené finanční prostředky u vybraných členských států EU (září 2021 - květen 2022)

Zdroj: Vlastní zpracování Bruegel

Kromě některých společných rysů, jako je například snížení daní a podpora zranitelných spotřebitelů, se typy opatření zaváděných vládami lišily jak kvantitativně, tak kvalitativně. V období od září 2021 do května 2022 vynaložily země EU na omezení dopadů energetické krize na své občany mezi 0,1 a 3,6 % svého HDP. Přijata byla opatření různého typu. Například pouze 6 členských států zavedlo daně z neočekávaných zisků, 4 nařídily státním podnikům dodávat energii za určité ceny a 2 přistoupily k regulaci velkoobchodních cen.⁷

Podobně je dopad energetické krize na domácnosti velmi různorodý v závislosti na tom, ve které zemi žijí. Analýza OECD zjistila, že šok se v jednotlivých zemích EU značně liší i při kontrole výše příjmu domácnosti, přičemž domácnosti

⁵ Jean Pisani-Ferry, „The economic policy consequences of the war“, Bruegel, přístup 8. března 2022, <https://www.bruegel.org/2022/03/the-economic-policy-consequences-of-the-war/>.

⁶ „Commission adopts European Economic Recovery Plan,“ Evropská komise, přístup 18. května 2022, https://ec.europa.eu/economy_finance/articles/eu_economic_situation/article13502_en.htm.

⁷ Giovanni Sgaravatti, Simone Tagliapietra a Georg Zachmann, „National policies to shield consumers from rising energy prices“, Bruegel, přístup květen 2022.

s nízkými příjmy nemusí být v každé zemi zasaženy nejvíce.⁸ Jedním z důvodů může být skutečnost, že bohatší Evropané mají tendenci vynakládat větší část svého rozpočtu na náklady na dopravu, což signalizuje, že náklady na dopravu (zejména cena ropy) mají dopad na dobře situované jednotlivce, kteří častěji vlastní velký automobil. Naopak elektřina a vytápění představují vyšší podíl měsíčních nákladů pro domácnosti s nízkými příjmy než pro domácnosti s vysokými příjmy. Na druhé straně je geografie domácností jasnějším ukazatelem rozsahu zátěže, přičemž ve všech analyzovaných zemích EU jsou více postiženi lidé žijící na venkově než lidé žijící ve velkých městech. Rozdíly mezi jednotlivými zeměmi jsou však opět mnohem větší než rozdíly mezi geografickými typy domácností, přičemž lidé žijící na nizozemském venkově byli skokovým nárůstem cen energií zasaženi devětkrát více než lidé žijící na maďarském venkově.

Fakt, že se vývoz plynu do EU stal pro Vladimira Putina zbraní, má za následek velmi rozdílnou míru ohrožení členských států podle významu plynu v jejich energetickém mixu a podle jejich závislosti na ruském plynu. Země na východě Evropy bývají zranitelnější než země na západě, protože je k Rusku váže infrastruktura sovětské dědictví. Dále jsou více než ostatní ohroženy země, v nichž plyn tvoří značnou část výroby elektřiny, a země, v nichž výroba stále hraje důležitou roli v ekonomice, jako je Německo a Itálie.

V evropské jednotě je síla. Zastavení dodávek ruského plynu by mělo pro mnoho zemí EU samostatně drastické následky. Pokud se však na energetický trh EU pohlíží jako na jeden blok, který se s přerušením dodávek vyrovnává společně, pak je Putinova hrozba mnohem slabší. To vyžaduje vyšší míru koordinace mezi členskými státy spojenou s ochotou případně absorbovat část šoku, který by utrpěly jiné země. Stejně tak reakce jednotlivých států na rozvoj této krize musí být koordinovanější než dosud. Koordinovaný přístup je důležitý pro optimalizaci reakce EU z technického a ekonomického hlediska. Je také nezbytné zabránit politické roztržetosti na vnitřní i vnější frontě.

Jak uvedla OECD, vlády musí zaměřit své úsilí na opatření, která se zaměřují na nejohroženější a nejzranitelnější domácnosti, a zároveň musí mít na paměti fiskální a environmentální udržitelnost. Mimořádně vysoké ceny energií tu dost možná zůstanou; finanční trhy a mnozí analytici se loni koncem podzimu mylili, když se domnívali, že ceny po zimě klesnou. Členské státy by nyní měly začít pracovat na politických opatřeních s předpokladem, že tyto ceny tu s námi mohou být ještě několik let.

Je proto důležité, aby nedošlo k narušení nebo oslabení cenového signálu, jinak nedojde k pozitivnímu chování snižujícím poptávku a státní podpora se stane ve střednědobém horizontu neudržitelnou. Nákladově efektivnějším nástrojem ke snížení nerovností ve ztrátě kupní síly mezi příjmovými skupinami jsou poukázky a peněžní transfery vycházející ze zjištěných majetkových poměrů. Na druhé straně cenové limity a snížení daní narušují cenový signál a následně snižují motivaci domácností k úsporám energie.⁹ Navíc pokud budou cenové stropy přijaty na vnitrostátní úrovni, dojde k roztržetění trhu s energií v EU, zatímco pokud budou zavedeny na evropském velkoobchodním trhu, mohou cenové stropy zabránit efektivnímu rozdělování plynu mezi členské státy (protože obchodníci nemají motivaci dodávat plyn z dobře zásobovaných členských států do méně zásobovaných zemí, pokud jsou ceny stejné). A konečně, OECD zjistila, že cenová podpora paliv v dopravě představuje riziko podpory domácností s nejvyššími příjmy. Prozíravější politikou by bylo zvýšit podporu zranitelných domácností, aby zlepšily svou

⁸ Hélène Blake a Tim Bulman, „Surging energy prices are hitting everyone, but which households are more exposed?“, OECD ECOSCOPE, přístup 10. května 2022,

<https://oecdecoscope.blog/2022/05/10/surging-energy-prices-are-hitting-everyone-but-which-households-are-more-exposed/>.

⁹ Alberto Pototschnig, Jean-Michel Glachant, Leonardo Meeus a Ilaria Conti, „Consumer protection mechanisms during the current and future periods of high and volatile energy“, European University Institute, 25. března 2022, <https://fsr.eui.eu/publications/?handle=1814/74376>.

energetickou účinnost a méně se spoléhaly na fosilní paliva, což by zase přineslo dlouhodobé výhody.

Česko

Romana Březovská, analytička, AMO

Politická a celospolečenská debata o rostoucích cenách energií začala v říjnu 2021, kdy kvůli velmi vysokým velkoobchodním cenám elektřiny zkrachoval největší alternativní dodavatel energií v Česku Bohemia Energy, což vedlo k náhlému a prudkému zvýšení účtů za energie pro statisíce domácností. Tento bezprecedentní šok postavil energetickou bezpečnost a energetickou chudobu do popředí zájmu. Druhá invaze Putinova Ruska na Ukrajinu význam tohoto tématu ještě více zdůraznila a zarámovala jej do geopolitických souvislostí. Vytvořila také prostor pro zúčastněné strany, aby prezentovaly své názory, a poskytla pocit naléhavosti jednat z morálních, ekonomických, geopolitických a celkově strategických důvodů. Hlavní narativ v českých médiích se vyvíjel. Zpočátku se soustředil na potřebu zastavit dovoz fosilních paliv z Ruska. Později, když se sociální důsledky postupného zastavení dovozu fosilních paliv z Ruska staly hmatatelnějšími v kombinaci s vysokou mírou inflace, se debata stala méně černobílou a spíše odbornou a technickou. Dopady na domácnosti a soukromý sektor jsou zkoumány ve velké míře, zatímco tématům, jako je covid-19, je věnována mnohem menší pozornost. Kromě demonstrací vedených organizacemi Fridays for Future a Extinction Rebellion, které krizi zasazují do kontextu klimatických změn, klimatická krize v současné energetické debatě poněkud chybí.

Česko je vnitrozemská a zároveň na uhlíku závislá země s nedostatečně rozvinutými obnovitelnými zdroji energie. Debata o fosilním plynu vyniká tím, že prakticky veškerý dovoz plynu do Česka pochází z Ruska. Ropa je diskutována zejména v souvislosti s šestým balíčkem sankcí vůči Rusku. Vzhledem k tomu, že 50 % české surové ropy pochází z Ruska, jde o citlivou debatu. Český premiér proto požádal Evropskou komisi o výjimku ze zákazu dovozu ruské ropy do poloviny roku 2024 s poukazem na neexistenci alternativních cest, které by v krátkodobém horizontu dostatečně nahradily dodávky ropy.¹⁰

Vzhledem k tomu, že podíl obnovitelných zdrojů energie na konečné spotřebě elektřiny činí pouze 6,7 %, ¹¹ zkoumají představitelé Česka různá mezinárodní partnerství, která by chybějící komodity nahradila. S polskými protějšky byly obnoveny debaty o obnovení výstavby propojovacího plynovodu Stork II, který by Česku umožnil získávat část plynu z polského terminálu LNG ve Świnoujście. Česko dále zkoumá možnost výstavby vlastního LNG terminálu u Litoměřic. LNG by mohl být do Litoměřic dodáván z Pobaltí vlakem nebo loděmi. Další možností by bylo společné využití terminálů LNG v Německu, aby se snížila energetická závislost na Rusku.¹² Mezinárodní partnerství je klíčové i z hlediska jaderné energetiky – v březnu 2022 vyhlásila státem kontrolovaná energetická skupina ČEZ tendr na nový blok v jaderné elektrárně Dukovany.¹³ Diverzifikace dovozu a energetická soběstačnost jsou hlavními hnacími silami těchto iniciativ. Pro Českou republiku je také klíčové,

¹⁰ „Český premiér: nový návrh ropných sankcí jde správným směrem,“ Reuters, přístup 18. května 2022, <https://www.reuters.com/article/ukraine-crisis-eu-oil-czech-idUSP7N2UX0oG>.

¹¹ „Národní energetický mix,“ OTE, přístup 18. května, <https://www.ote-cr.cz/cs/statistika/narodni-energeticky-mix>.

¹² „Česko možná vybuduje vlastní terminál na LNG,“ Deník N, přístup 18. května 2022, <https://denikn.cz/minuta/877271/?fbclid=IwAR2ebvqtxfyY3BFyzMzUj4JgKkjw1irircdJkX1uk87kIfl9K4SFHpBSXt>.

¹³ Celkem jsou tři uchazeči – francouzská EDF, americký Westinghouse a jihokorejská KHNP; smlouva má být podepsána v roce 2024 a blok má fungovat v roce 2036; „ČEZ vypsala tendr na nový blok v jaderné elektrárně Dukovany,“ Burza cenných papírů Praha, přístup 18. května, <https://www.pse.cz/en/news/cez-launches-tender-for-new-unit-in-dukovany-nuclear-plant>.

aby EU měla mechanismy solidarity pro spravedlivé rozdělování dodávek plynu v případě nouze a aby na světových energetických trzích vystupovala jednotně.

Na národní a místní úrovni je pozornost věnována ekonomickým dopadům vysokých cen energie na soukromý sektor a domácnosti. Vzhledem k tomu, že prognózy jsou poměrně neradostné,¹⁴ jsou sdíleny příklady energeticky úsporných opatření na celostátní, obecní¹⁵ a soukromé úrovni. Zaměření na podniky ukazuje spíše pesimistický obraz, kdy například městem vlastněný dodavatel plynu (Pražská plynárenská) žádá hlavní město Prahu o půjčku na pokrytí cen plynu, které se během jednoho roku zvýšily desetinásobně.¹⁶

Klíčovým nástrojem pro financování ekologického přechodu v Česku je Modernizační fond. V souvislosti s krizí cen energií Česko dále přijalo řadu veřejných politik. Zákaz používání většiny neekologických kotlů na tuhá paliva (například na uhlí) byl ze září 2022 odložen na rok 2024. Cílem je snížit zátěž domácností vzhledem k vysoké inflaci, rostoucím cenám energií a nejistotě z hlediska vyřazení plynu, a zabránit tak domácnostem v přechodu na plynové kotle. Tato politika se dotkne přibližně 150 000 domácností. O odkladu zákazu se hovořilo již v loňském roce, proto tento krok nesouvisí přímo se situací v Rusku, ale v současné době je prezentován jako krok ke snížení závislosti na vývozu ruských fosilních paliv. Prostřednictvím velmi populárního programu „Nová zelená úsporám“ byla omezena podpora plynových kotlů, která byla kompenzována vyšší podporou tepelných čerpadel. Dotace mají být přátelské k domácnostem s nízkými příjmy a pokrývat až 95 % nákladů.

Česko dále přijalo opatření zaměřená na snížení nákladů na silniční dopravu. Vláda odsouhlasila zrušení silniční daně pro osobní automobily, dodávky a nákladní automobily do 12 t.¹⁷ Senát snížil daň z nafty a oleje¹⁸ od června 2022 do konce září 2022, a to o 1,5 Kč/litr (cca 0,061 EUR/litr).

Vláda také zrušila povinné přimíchávání biopaliv do nafty (6 % od roku 2007) a do benzínu (4,1 % od roku 2009), aby snížila cenu a umožnila zemědělcům pěstovat něco jiného než řepku olejku vzhledem k očekávanému poklesu vývozu obilí z Ukrajiny. Kromě toho se v současné době diskutuje o podpoře agrivoltaiky.

Pokud jde o renovaci budov, větší pozornost je věnována návrhu investiční podpory z fondů EU pro domácnosti (vytápění, změna paliva; úpravy Národního plánu obnovy, definice „energetické chudoby“ v národních plánech v oblasti energetiky a klimatu). Dále probíhá debata o zavedení systémů vytápění z obnovitelných zdrojů (např. tepelná čerpadla, kotle na dřevo) pro 500 000 domácností do 5 let.¹⁹

¹⁴ Zuzana Kubátová, „Ceny elektřiny dostanou do problémů půlku domácností, varuje dodavatel,“ Seznam Zprávy, přístup 27. dubna 2022, <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-byznys-rozhovory-v-lednu-prijde-zlom-stat-by-mel-zastropovat-cenu-elektřiny-rika-dodavatel-199796>.

¹⁵ „Stát by mohl využít zisk ČEZ k pomoci lidem s cenami energií, tvrdí analytici,“ Novinky.cz, přístup 18. května 2022, <https://www.novinky.cz/ekonomika/clanek/stat-by-mohl-vyuzit-zisk-cez-k-pomoci-lidem-s-cenami-energií-tvrdi-analytici-40396520>.

¹⁶ „Dobrovolně platte víc a prodloužíme smlouvu. Pražská plynárenská zkouší zvláštní krok,“ Aktualne.cz, přístup 18. května 2022, <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/prazska-plynarenska-obchazi-klienty-s-nabidkou-vyssi-ceny/r-49478af8ca1011ecbdboac1f6b220ee8/>.

¹⁷ „Vláda reaguje na prudké zdražování pohonných hmot. Zruší přimíchávání biosložky a silniční daň,“ iRozhlas, přístup 18. května 2022, https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/rust-ceny-pohonných-hmot-zruseni-biosložka-silnicni-dan_2203091624_zuj.

¹⁸ „Senát schválil snížení spotřební daně z nafty a benzínu,“ Česká televize, přístup 18. května 2022, <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3487070-zive-senat-projedna-snizeni-dane-na-pohonne-hmoty?fbclid=IwAR2nBUS2PUeXSvdwZFuQi2XKzXoGmKbN7JJNTupJAHKuE-ryl-yPMNdmzJA>.

¹⁹ Vilém Janouš, „Jak ušetřit za plyn? Experti zmiňují zateplení budov či obnovitelné zdroje,“ Deník.cz, přístup 9. května 2022, <https://www.denik.cz/ekonomika/jak-usetrit-za-plyn-20230506.html>.

Politiky jsou přijímány také na místní úrovni. Například město Děčín (50 000 obyvatel) se rozhodlo vyměnit tisíce žárovek v 7500 veřejných městských lampách za LED žárovky, aby snížilo spotřebu energie.²⁰

Francie

Phuc-Vinh Nguyen, výzkumný pracovník, Jacques Delors Institute

Ve Francii začala politická debata o cenách energií nabírat na obrátkách **koncem léta 2021**. Nejprve se mediální zprávy zaměřily na růst cen plynu, protože francouzské regulované sazby za plyn, které jsou aktualizovány každý měsíc, začaly v červenci prudce růst (+10 %).²¹

Francouzská vláda, která je stále politicky traumatizována²² protesty žlutých vest, k nimž došlo v letech 2018-2019, si rychle uvědomila výbušnou povahu prudkého nárůstu cen energií ve Francii²³ a jednala odpovídajícím způsobem, aby nevypadala nepřipravená, protože by to bylo politicky zničující v období před francouzskými volbami. V tomto ohledu zafungovaly prezidentské volby (duben 2022) jako katalyzátor a přiměly celou politickou třídu, aby se touto otázkou zabývala a navrhla řešení, jak se s prudce rostoucími cenami vypořádat. V důsledku toho se „kupní síla“ stala pro francouzské voliče prioritou číslo jedna²⁴ a zůstala jí po celou dobu volební kampaně.

Ve Francii má cena **ropy** symbolickou hodnotu,²⁵ protože růst cen ropy a pohonných hmot²⁶ vyvolaný předpokládaným zvýšením uhlíkové daně vyvolal hnutí žlutých vest.²⁷ V průměru je totiž 11 % celkových dostupných příjmů domácností určeno na „individuální dopravu“,²⁸ přičemž 24 % tohoto rozpočtu připadá na nákup pohonných hmot. Vzhledem k tomu, že cena často kolísá, je viditelná a platí se pravidelně, jsou tyto výkyvy pečlivě sledovány politiky, novináři i spotřebiteli, zejména v souvislosti s rostoucími obavami z embarga na ruskou ropu. Francouzská závislost na Rusku je přibližně 19 % rafinovaných produktů, 9 % ropy,

²⁰ „Ceny energií letí vzhůru, Děčín chce ušetřit desítky milionů výměnou lamp,“ iDnes, přístup 18. května 2022, https://www.idnes.cz/usti/zpravy/decin-energie-zdravovani-led-lampy-osvetleni.A220506_140326_usti-zpravy_grr.

²¹ Ceny plynu vzrostly v srpnu (+5,3 %), září (+8,7 %) a říjnu (+12,6 %);

„Tarifs réglementés du gaz : + 8,7 % au 1er septembre 2021,“ Service Public, přístup 18. května 2022, <https://www.service-public.fr/particuliers/actualites/A15134>.

²² Benjamin Doodman, „A year of insurgency: How Yellow Vests left ‘indelible mark’ on French politics“, France 24, přístup 16. listopadu 2019, <https://www.france24.com/en/20191116-a-year-of-insurgency-how-yellow-vests-left-indelible-mark-on-french-politics>.

²³ Jean-Michel Bezat, „L’irrésistible hausse des prix de l’énergie“, Le Monde, přístup 10. srpna 2021, https://www.lemonde.fr/economie/article/2021/08/10/l-irresistible-hausse-des-prix-de-l-energie_6091026_3234.html.

²⁴ „Le pouvoir d’achat, priorité absolue des Français pour la présidentielle, selon un sondage,“ Le Figaro, přístup 18. května 2022, <https://www.lefigaro.fr/consol/le-pouvoir-d-achat-priorite-absolue-des-francais-pour-la-presidentielle-selon-un-sondage-20211129>.

²⁵ Damien Dole, „Prix de l’énergie : les chiffres fous d’une flambée“, Libération, přístup 21. září 2021, https://www.liberation.fr/economie/prix-de-lenergie-les-chiffres-fous-dune-flambee-20210921_RIKKXPJJGVAVHFZKVCQUS4HIA/?redirected=1.

²⁶ Před prvním protestem žlutých vest se cena ropy pohybovala na úrovni 1,53 EUR.

²⁷ Daniel Driscoll, „Populism and Carbon Tax Justice: The Yellow Vest Movement in France,“ Social Problems, přístup 11. srpna 2021, <https://academic.oup.com/socpro/advance-article-abstract/doi/10.1093/socpro/spab036/6354100?redirectedFrom=fulltext>.

²⁸ Thierry Mainaud, „En 2017, les ménages consacrent 11 % de leur revenu disponible à la voiture“, INSEE, přístup 26. dubna 2021, <https://www.insee.fr/fr/statistiques/5358250>.

21 % dovozu plynu a 29 % uhlí.²⁹ S ohledem na tato omezení³⁰ Emmanuel Macron od začátku dubna podporoval ropné embargo,³¹ ale o případném plynovém embargu mlčel. Vzhledem k tomu, že závislost Francie je méně výrazná než u jejích německých nebo italských sousedů, ve francouzské debatě převládá falešný pocit bezpečí.³² V důsledku toho je v současné době prioritou číslo jedna spoléhat na strategii diverzifikace dodávek. Mezitím Francie začala pomalu zvyšovat podporu některých omezených opatření pro energetickou soběstačnost (požadavek na veřejnou správu a služby, aby snížily teplotu vytápění o 1 °C). Opatření v oblasti energetické účinnosti, zavádění obnovitelných zdrojů energie a opatření související s mobilitou však prozatím zůstávají stranou.

Současně je jaderná energie (jako vždy) ve francouzské veřejné debatě na prvním místě, když se mluví o energetice. Jaderná energie je často stavěna do protikladu k obnovitelným zdrojům, zejména k větrné energii. Odpor k větrné energii se dokonce stal politickou značkou krajní pravice i některých mainstreamových konzervativních politiků.³³ Historicky byla jaderná energie prezentována jako prostředek k dosažení energetické nezávislosti, přičemž probíhající válka na Ukrajině tento narativ jen posílila. Francouzské jaderné elektrárny se však v současné době potýkají s problémy³⁴ a do příští zimy budou mít nízký výkon.³⁵ Proto by rychlé povolování projektů obnovitelných zdrojů energie a opatření pro zajištění dostatku energie mohly získat ještě větší pozornost v době, kdy se Francie připravuje na zimu.

Od září 2021 přijala francouzská vláda řadu opatření ke zmírnění prudkého nárůstu cen. V polovině září se francouzský premiér Jean Castex rozhodl poskytnout dodatečných 100 milionů eur prostřednictvím již existujícího programu: energetických poukázek pro 5,8 milionu chudých domácností, které jim mají pomoci zaplatit účty za energii. Toto opatření bylo doposud jedinou skutečně cílenou politikou, zatímco většina veřejných prostředků na zmírnění prudkého nárůstu cen energií (celkem téměř 30 miliard eur)³⁶ byla špatně cílená nebo nebyla cílená vůbec.

²⁹ „Bilan énergétique de la France en 2021 - Données provisoires,“ Ministère de la Transition écologique, přístup 18. května 2022, https://www.statistiques.developpement-durable.gouv.fr/sites/default/files/2022-04/datalab_essentiel_275_bilan_energetique_provisoire_2021_avril2022.pdf.

³⁰ „The Economic Consequences of a Stop of Energy Imports from Russia“, Conseil d'Analyse Economique, přístup 18. května 2022, <https://www.cae-eco.fr/the-economic-consequences-of-a-stop-of-energy-imports-from-russia>.

³¹ Pauline Dumonteil, „Emmanuel Macron appelle à de nouvelles sanctions après le massacre de Boutcha en Ukraine,“ BFM Business, přístup 4. dubna 2022, https://www.bfmtv.com/economie/international/emmanuel-macron-appelle-a-de-nouvelles-sanctions-apres-le-massacre-de-boutcha-en-ukraine_AV-202204040224.html.

³² Jacques Sayagh, „Pourquoi la France est moins dépendante au gaz russe que ses voisins, Ouest-France, Pourquoi la France est moins dépendante au gaz russe que ses voisins (ouest-france.fr).“

³³ Jako například Xavier Bertrand, který stojí v čele severního regionu Francie (Hauts de France), kde žije 6 milionů lidí a který má významný potenciál v oblasti větrné energie.

³⁴ Adrien Pécout, „French energy supplier EDF shows concern over corrosion problems at its nuclear plants,“ Le Monde, přístup 22. dubna 2022, https://www.lemonde.fr/en/economy/article/2022/04/24/french-energy-supplier-edf-shows-concern-over-corrosion-problems-at-its-nuclear-plants_5981437_19.html.

³⁵ „EDF ajuste son estimation de production nucléaire en France pour 2022,“ EDF, přístup 18. května 2022, <https://www.edf.fr/sites/groupe/files/2022-02/5c9aa66cd253dc8deb73da5ac2b429d5.pdf>.

³⁶ Renaud Honoré, „Avec le plan de résilience, la facture de la crise énergétique grimpe à 30 milliards d'euros pour l'Etat,“ Les Echos, přístup 16. března 2022, <https://www.lesechos.fr/economie-france/budget-fiscalite/avec-le-plan-de-resilience-la-facture-de-la-crise-energetique-grimpe-a-30-milliards-deuros-pour-letat-1394113>.

Koncem září vláda zmrazila tarify za plyn³⁷ pro 16 milionů příjemců (náklady se odhadují na 6,8 až 10,3 miliardy eur) a omezila zvýšení tarifů za elektřinu na 4 %³⁸ pro 21 milionů spotřebitelů (8 miliard eur) prostřednictvím snížení daní do konce dubna. Francouzský premiér sázel na to, že ceny plynu do té doby prudce klesnou.³⁹ Protože se však toto přání nenaplnilo, blíží se opětovné prodloužení těchto opatření do konce roku.⁴⁰ V říjnu premiér oznámil vyplacení „inflačního šeku“ ve výši 100 eur, který byl zaslán 38 milionům lidí (4 miliardy eur), aby mohli čelit prudkému nárůstu cen energií. Nakonec byla v polovině března přijata sleva na pohonné hmoty ve výši 18 c/L (2,8 mld. EUR) do konce července. Případně by mohla být prodloužena do doby, než budou spuštěna cílenější opatření pro velké spotřebitele.⁴¹ Byla také přijata opatření pro podniky, které utrpěly provozní ztráty, a na financování částečné nezaměstnanosti (4 mld. EUR).

Aby se zbavila dovozu ruské energie, rozhodla se Francie nejprve vsadit na LNG, protože již má čtyři fungující terminály a nedávno oznámila svůj záměr pořídit plovoucí LNG terminál. Francie má také zkušenosti se skladováním plynu a řízením jeho dodávek, protože francouzský zákon⁴² vyžaduje, aby byly zásobníky plynu naplněny z 85 % do 1. listopadu. V důsledku toho je kapacita francouzských zásobníků v současné době vyšší než 45 %⁴³ díky masivnímu dovozu LNG z USA, ale také z Ruska. Mezitím, aby se zabránilo nedostatku elektřiny, by francouzská vláda mohla odložit uzavření uhelné elektrárny, protože výroba elektřiny z uhlí byla v poslední době užitečná vzhledem k omezením ve výrobě elektřiny z jádra, kterými Francie prochází. Kromě toho byl shodou okolností nedávno přijat dekret s cílem řídit dočasné odpojování od sítě s cílem zorganizovat dočasné odpojení od sítě průmyslových odběratelů intenzivně využívajících plyn, což je režim, který by mohl být využit příští zimu. A konečně, prezident Macron přijal v únoru rozhodnutí o výstavbě nových jaderných elektráren, ale žádný nový jaderný reaktor by neměl být uveden do provozu přinejlepším do roku 2035.

Pokud jde o snižování spotřeby a energetickou soběstačnost („sufficiency“), probíhající diskuse jsou ve srovnání s ostatními členskými státy poměrně vyspělé. K popularizaci tohoto konceptu přispěly i různé modelové scénáře vypracované think-tanky nebo veřejnými agenturami.⁴⁴ Kromě toho někteří hlavní francouzští ekonomové a vedoucí představitelé podniků zdůrazňovali úlohu soběstačnosti při zbavování se ruských fosilních paliv.⁴⁵ V návaznosti na to francouzský premiér

³⁷ „Décret n° 2021-1380 du 23 octobre 2021 relatif aux tarifs réglementés de vente de gaz naturel fournis par Engie et faisant application du dernier alinéa de l'article R. 445-5 du code de l'énergie,“ Légifrance, přístup 18. května 2022, <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000044239204>.

³⁸ „Un bouclier tarifaire pour faire face à la hausse des tarifs du gaz et de l'électricité,“ Gouvernement, přístup 18. května 2022, <https://www.gouvernement.fr/actualite/un-bouclier-tarifaire-pour-faire-face-a-la-hausse-des-tarifs-du-gaz-et-de-l-electricite>.

³⁹ Catherine Viette, „French government to block further natural gas, electricity price hikes,“ France 24, přístup 30. září 2021, <https://www.france24.com/en/france/20210930-french-pm-castex-says-government-will-block-natural-gas-price-hikes>.

⁴⁰ „Pouvoir d'achat : le gouvernement présentera le projet de loi après les élections législatives,“ Le Monde, přístup 18. května 2022, https://www.lemonde.fr/elections-legislatives-2022/article/2022/05/11/le-gouvernement-annonce-que-le-projet-de-loi-sur-le-pouvoir-d-achat-sera-presente-apres-les-elections-legislatives_6125650_6104324.html.

⁴¹ Nelly Moussu, „French politicians silent on EU's oil embargo plans, fear Yellow Vests,“ Euroactiv, přístup 6. května 2022, <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/french-politicians-silent-on-eus-oil-embargo-plans-fear-yellow-vests/>.

⁴² „Le stockage de gaz en France“, Commission de régulation de l'énergie, přístup 18. května 2022, <https://www.cre.fr/Actualites/le-stockage-de-gaz-en-france>.

⁴³ „Status at end of GasDay“, GIE AGSI, přístup 22. května 2022, <https://agsi.gie.eu/>.

⁴⁴ Viz: „Scénario négaWatt 2022“, Association négaWatt, přístup 18. května 2022, <https://negawatt.org/Scenario-negaWatt-2022>; „Transition(s) 2050“, ADEME, přístup 18. května 2022, <https://transitions2050.ademe.fr/>.

⁴⁵ Jean-Michel Glachant a Christian Gollier, „Jamais la sobriété énergétique de nos concitoyens n'a été aussi cruciale pour notre,“ Le Monde, 11. března 2022,

nedávno přijal oběžník vyzývající ke snížení spotřeby plynu ve státních budovách.⁴⁶ Ačkoli není měřitelné, nakolik nejrůznější výzvy k akci pomohly zvýšit povědomí občanů, v březnu byl zaznamenán 8% pokles poptávky po plynu ve srovnání s loňským rokem. Další pákou, která by měla být aktivována do příští zimy, je rychlé zavádění obnovitelných zdrojů energie. Zrychlený postup zatím posloužil pouze k rozvoji fotovoltaiky⁴⁷, pro rozvoj offshore větrné energie by se mohl uplatnit zjednodušený přístup do konce roku.

Vzhledem k prezidentským volbám a předsednictví v Radě EU nemohlo být učiněno žádné zásadní oznámení týkající se aktualizace cílů balíčku Fit for 55 po invazi na Ukrajinu. Přesto Emmanuel Macron vyjádřil ochotu posílit energetickou suverenitu Francie i EU tím, že se Francie stane „první velkou ekonomikou, která se zbaví fosilních paliv“,⁴⁸ resp. že se Evropa „zbaví ruských fosilních paliv“.⁴⁹

Itálie

Davide Panzeri, vedoucí programu pro Evropu, ECCO

V Itálii se reakce na krizi zatím soustředila na diverzifikaci zdrojů plynu. To zahrnuje diverzifikaci prostřednictvím dohod o zvýšení dodávek prostřednictvím stávajících plynovodů (TAP z Ázerbájdžánu, Transmed z Alžírsko) nebo ve formě LNG (z Egypta, Konga, Angoly a Kataru), návrh na zvýšení kapacity pro regasifikaci v Itálii a zvýšení těžby jak v Itálii, tak ve třetích zemích. Dosud bylo učiněno velice málo pro urychlení nahrazení a snížení spotřeby fosilních paliv, zejména pokud jde o energetickou účinnost. Chybí také celková vize, která by dokázala propojit opatření přijatá v této oblasti s italskými plány v oblasti klimatu, včetně italského národního plánu v oblasti energetiky a klimatu.

Bez této vize hrozí, že krátkodobé řešení diverzifikace zdrojů plynu ohrozí střednědobá a dlouhodobá řešení tím, že způsobí zablokování investic do infrastruktury, jako jsou nové terminály LNG, nové plynovody nebo značné investice do nové těžby plynu ve třetích zemích. Takové investice jsou neslučitelné s cílem 1,5 °C a hrozí, že s tím, jak se Itálie a Evropa budou blížit svým klimatickým cílům, rychle zastarají. Existuje tedy reálné riziko zvyšování závislosti Itálie na fosilních palivech se všemi ekonomickými a geopolitickými riziky, která nyní jasně ukázala válka na Ukrajině.

Prvním a základním prvkem REPowerEU, který může poskytnout dlouhodobé řešení krize, je rozvoj obnovitelných zdrojů energie. Ty by v Itálii mohly přinést přímé úspory plynu a nahrazení 25 % ruského plynu mnohem dříve než v roce 2030, jak je vysvětleno níže.

Italské cíle pro rozvoj obnovitelných zdrojů energie jsou v současné době stanoveny v italském národním plánu v oblasti energetiky a klimatu, který však dosud nebyl aktualizován v souladu s legislativním balíčkem Fit for 55 a je stále

https://www.lemonde.fr/idees/article/2022/03/11/russie-jamais-la-sobriete-energetique-de-nos-concitoyens-n-a-ete-aussi-cruciale-pour-notre-destin_6117022_3232.html

⁴⁶ „Circulaire n° 6343-SG du 13 avril 2022 relative à l'ajustement des conditions de chauffage des bâtiments de l'État, de ses opérateurs et accompagnement des projets en cours permettant des réductions de consommation de gaz,“ Légifrance, přístup 18. května 2022, <https://www.legifrance.gouv.fr/download/pdf/circ?id=45321>.

⁴⁷ „Barbara Pompili présente 10 mesures pour accélérer le développement du photovoltaïque,“ „Ministère de la Transition écologique,“ dostupné 18. května 2022, <https://www.ecologie.gouv.fr/barbara-pompili-presente-10-mesures-accelerer-developpement-du-photovoltaique>.

⁴⁸ „Reprendre en main notre destin énergétique!“, Élysée, přístup 18. května 2022, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2022/02/10/reprendre-en-main-notre-destin-energetique>.

⁴⁹ Perrine Storme, „Macron: „sortir des énergies fossiles russes“,“ BFM TV, 25. března 2022, https://www.bfmtv.com/replay-emissions/bfmtvsd/macron-sortir-des-energies-fossiles-russes-25-03_VN-202203250647.html.

stanoven na úrovni předchozího evropského cíle 32 % obnovitelných zdrojů energie. Cíle pro rozvoj obnovitelných zdrojů v souladu s Fit for 55 jsou obsaženy v Plánu ekologické transformace⁵⁰ a předpokládají 70-75 GW nové výroby.

Podle statistik GSE činil hrubý instalovaný výkon v Itálii v roce 2019 55,5 GW a v roce 2021 to bylo 58 GW. Výstavba 75 GW do roku 2030 tedy znamená více než zdvojnásobení instalovaného výkonu obnovitelných zdrojů během následujících devíti let a odpovídá tempu instalace 8,3 GW ročně. REPowerEU prosazuje zvýšení rychlosti rozvoje obnovitelných zdrojů o 20 % ve srovnání s Fit for 55, aby se urychlilo vymanění se ze závislosti na ruském plynu, čímž by cílová rychlost instalace dosáhla nejméně 10 GW ročně. Tímto tempem by Itálie do roku 2025 nahradila 7,5 miliardy metrů krychlových plynu, což odpovídá více než čtvrtině italského dovozu plynu z Ruska.

Nárůst obnovitelných zdrojů, kterého Itálie v posledních letech skutečně dosáhla (1 GW v roce 2020 a 1,5 GW v roce 2021), je hluboko pod požadovanou hranicí 10 GW ročně: při současném tempu by bylo cílů pro rok 2030 dosaženo až v roce 2071. Ve vládních prohlášeních a opatřeních však dosud chybělo jasné uvědomění si rozporu mezi stanovenými cíli a skutečně realizovanými iniciativami. Podle průmyslového sdružení Elettricità Futura, hlavního sdružení společností působících v italském elektroenergetickém odvětví, by bylo možné⁵¹ během tří let instalovat 60 GW energie z obnovitelných zdrojů, přičemž by se využila maximální instalační kapacita v Itálii, která se odhaduje⁵² na 20 GW ročně. To by znamenalo dosáhnout téměř celého cíle instalace obnovitelných zdrojů energie do roku 2030 během tří let, a to dvojnásobným tempem instalace než požaduje REPowerEU, přičemž polovina ruských dodávek by byla nahrazena do roku 2025.

Pro dosažení cílů REPowerEU však musí být cíl rozvoje 10 GW potvrzen legislativně vládou, a to i prostřednictvím aktualizace Národního energetického a klimatického plánu. Vláda se musí zavázat ke kvantitativnímu rozvoji obnovitelných zdrojů a také ke zjednodušení (nebo odblokování) povolovacího procesu. Druhá z těchto otázek je řešena různými vyhláškami, jejichž účinnost zatím není jasná.

Druhým základním prvkem reakce REPowerEU na krizi je energetická účinnost. Dvě třetiny energie v domácnostech se spotřebují na vytápění, převážně spalováním plynu (60 % dodané energie). Přibližně 16,7 milionu domácností v Itálii používá jako hlavní vytápěcí systém plynové kotle, zatímco necelý milion domácností využívá elektrické vytápěcí systémy.⁵³ Přibližně 70 % staveb v Itálii bylo postaveno bez kritérií energetické účinnosti (před vstupem prvního zákona o úsporách energie v platnost v roce 1976), a proto mají vysokou spotřebu energie (v průměru přes 200 kWh/m²).

Přestože úspory dosažené prostřednictvím stávajících mechanismů daňových odpočtů jsou v souladu s trajektorií stanovenou italským Národním energetickým a klimatickým plánem pro toto odvětví do roku 2030, nepostačují k dosažení cílů balíčků Fit For 55 a REPowerEU. Je třeba urychlit energetickou účinnost a zvýšit elektrifikaci, aby byla zajištěna spolehlivá a udržitelná energie, zejména pro domácnosti s nižšími příjmy, které jsou nejvíce vystaveny rostoucím cenám energie.

⁵⁰ „Proposta di Piano per la transizione ecologica“, Senát, přístup 18. května 2022, <https://www.senato.it/service/PDF/PDFServer/BGT/1310524.pdf>.

⁵¹ „Corriere della Sera, Re Rebaudengo: 60 GW in 3 anni si possono realizzare“, Elettricità Futura, přístup 18. května 2022, https://www.elettricitafutura.it/News-/News-/Corriere-della-Sera-Re-Rebaudengo-60-GW-in-3-anni-si-possono-realizzare_4245.html.

⁵² „La Soluzione strutturale all'emergenza caro energia“, Elettricità Futura, přístup 18. května 2022, https://www.elettricitafutura.it/public/editor/Press_Room/CS/2022.02.25_EF_CONFERENZA%20STAMPA_SOLUZIONE%20STRUTTURALE_CARO%20ENERGIA.pdf.

⁵³ „Libro Bianco Sulle Pompe Di Calore“, Assoclimate, přístup 18. května 2022, https://www.assoclimate.it/media/files/1699_assoclimate_libroBIANCO_11_2020.pdf.

K dosažení těchto cílů je nutné vytvořit motivační mechanismus, který zohlední zvýšení účinnosti budovy jako celku a stane se strukturálním a trvalým prvkem energetické politiky. Současný „superbonus“ právě toto zajišťuje tím, že pokrývá až 110 % nákladů na renovaci. Ačkoli se celkově jedná o dobrý pobídkový mechanismus, je zatížen některými problémy. Za prvé, jeho úzký časový horizont nevyhnutelně způsobuje problémy z hlediska nákladů a přístupu k materiálům: nejistota ohledně budoucnosti pobídky soustřeďuje velký počet žádostí do krátkého časového období. Zadruhé, podmínky přístupu jsou vzhledem k výši pobídky a cílům programu REPowerEU příliš slabé, neboť vyžadují zlepšení pouze ve dvou energetických třídách (z deseti) a nevykládají druhé domy nebo instalaci plynových kotlů. Za třetí, „superbonus“, ale obecně všechny pobídky, jsou sociálně regresivním nástrojem, který je zpravidla dostupnější pro bohatší domácnosti žijící v rodinných domech a venkovských sídlech než pro domácnosti žijící v bytových a domech a v obecním bydlení. Reorganizace tohoto mechanismu tak, aby byl lépe zaměřen na ty, kteří podporu nejvíce potřebují, by rovněž snížila zátěž pro stát, a tím by byla udržitelnější jako trvalý nástroj.

Je proto nutné provést reorganizaci celého italského systému pobídek pro stavebnictví v časovém horizontu nejméně do roku 2030, což by mělo zaručit lepší přístup k financování pro nejzranitelnější sociální vrstvy a zajistit odpovídající výši odpočtů na hloubkové renovace. Tento systém musí být schopen prioritně podporovat energetickou účinnost a snižování spotřeby. Měl by také harmonizovat výši odpočtů tím, že bude přikládat vyšší hodnotu energetické účinnosti. Musí také zabránit neoptimálnímu využívání veřejných financí na přestavby a opravy, které nejsou zaměřeny na zlepšení energetické náročnosti - např. 90% bonus na opravu fasády zavedený pro estetické a dekorativní účely. Kromě toho by měl být s ohledem na ochranu domácností trpících energetickou chudobou a chudších vrstev obyvatel vytvořen alternativní pobídkový mechanismus pro sociální bydlení, který by podporoval místní správu prostřednictvím specializovaného systému financování.

Německo

Leon Leuser, výzkumný pracovník, Jacques Delors Institute

Diskuse o zvyšování cen plynu v německých médiích začala zhruba v polovině září 2021.⁵⁴ V porovnání s ostatními zeměmi byla politická debata dlouho velmi klidná, až do přijetí prvního vládního balíčku na konci února, přičemž vrchol medializace nastal v polovině března 2022.⁵⁵ Tento klid mohl být způsoben tím, že koaliční jednání po volbách v září 2021 byla středem pozornosti médií až do prosince 2021.

Ústředním tématem veřejné diskuse na začátku roku 2022 byla závislost Německa na ruském plynu a plynovodu Nord Stream 2. Mezi další diskutovaná témata patřilo nasazení většího množství kapacit obnovitelných zdrojů, výstavba terminálů na zkapalněný zemní plyn, debata o zrušení poplatku na podporu obnovitelných zdrojů (EEG), vládní plán na snížení daní z benzínu a embargo na ruskou energii.

Od té doby, kdy je ve vládě Strana zelených, stala se změna klimatu ústředním tématem. Vláda okamžitě začala pracovat na dvou rozsáhlých politických balíčcích, jejichž cílem je urychlit zavádění obnovitelných zdrojů a dekarbonizaci stavebnictví a dopravy. Stalo se tak nezávisle na energetické krizi a druhé invazi Putina Ruska na Ukrajinu. Důsledky války, konkrétně postupné ukončení dodávek ruského plynu, vedly pouze ke změnám ve střednědobém plánování a rozhodnutí

⁵⁴ Google Trends jasně ukazuje, jak média informují o cenách energií a plynu: „Energiepreise“, Google Trends, navštíveno 18. května 2022,

<https://trends.google.de/trends/explore?geo=DE&q=energiepreise>; „Gaspreise“, Google Trends, navštíveno 18. května 2022, <https://trends.google.de/trends/explore?geo=DE&q=gaspreise>.

⁵⁵ Zprávy v médiích o daňových úlevách: „Google Trends“, přístup 18. května 2022, <https://trends.google.de/trends/explore?geo=DE&q=entlastung%2oenergiepreise>.

o dřívějším ukončení dodávek plynu a s cílem dosáhnout téměř 100% obnovitelné elektrické soustavy v roce 2035.⁵⁶

Německá vláda se k případnému embargu staví opatrně a tvrdí, že Evropa by si neměla ublížit více, než by embargo ublížilo Rusku. Nejprve bylo jakékoli embargo odmítnuto, poté bylo přijato embargo na uhlí a nyní na ropu. Debata o embargu je ostrá zejména mezi německými ekonomy, někteří na základě modelů tvrdí, že embargo by vedlo pouze k malému snížení HDP, zatímco jiný tábor nabádá vládu, aby zachovala opatrný postoj, a tvrdí, že embargo na plyn by mělo nevyčíslitelné dopady a mohlo by spustit řetězové reakce.⁵⁷

Německá vláda schválila dva balíčky pomoci. První, schválený 24. února, zahrnuje zrušení poplatku z obnovitelných zdrojů na elektřinu od 1. července (- 3,5 ct/kWh), zvýšení příspěvku na dojíždění do zaměstnání (+3ct na 38 ct/km), 135 eur/osobu pro studenty a občany, kteří pobírají podporu na placení nájemného, slevy na dani z příjmu či zvýšení příspěvků na děti z nízkopříjmových domácností (+20 eur/měsíc na dítě). Příjemci sociálních dávek (Hartz IV) dostanou 100 eur na osobu.

V následujících týdnech došlo k dalšímu zvýšení cen a 24. března se koalice dohodla na druhém balíčku. Ten zahrnoval⁵⁸ 300 eur pro každého daňového poplatníka, 100 eur pro občany, kteří pobírají sociální dávky, 100 eur pro každé dítě, jízdenku na veřejnou dopravu (na místní a regionální dopravu) za 9 eur/měsíc po dobu následujících tří měsíců, snížení energetické daně na úroveň minima EU (to znamená -30ct/l u benzínu, -14ct/l u nafty po dobu následujících tří měsíců).

Vláda se rovněž rozhodla zpomalit vyřazování uhlí, aby se snížilo využívání plynu v elektroenergetice,⁵⁹ a zároveň zachovat svůj cíl dosáhnout vyřazení do roku 2030.

V zájmu diverzifikace dodávek plynu byla na začátku dubna 2022 oznámena výstavba dvou terminálů LNG. O obou projektech se hovořilo již v předchozích letech, ale zatím nebyly realizovány kvůli vyšším cenám LNG ve srovnání s plynem vedeným plynovody. Ty vedou z Ruska, Norska a Nizozemska. Vláda oznámila minimálně 50% spolufinancování jednoho ze dvou terminálů a přijala „zákon o urychlení LNG“, aby urychlila povolovací a stavební procesy. Oba terminály by měly být podle ministerstva hospodářství „H2-ready“.⁶⁰ Kromě toho vláda plánuje pronájem tzv. plovoucích skladovacích a regasifikačních jednotek (FSRU). Ty by mohly být instalovány již v zimě 2022/23.

Vedle daňových opatření a opatření na straně nabídky vyhlásila německá vláda také rozsáhlou kampaň na úsporu energie, včetně dotací na nízkonákladové investice (např. inteligentní termostaty) v rámci balíčku představeného 24. března. Žádné podrobnosti však zatím nebyly zveřejněny.

Plány na zavádění obnovitelných zdrojů energie a opatření v oblasti účinnosti, které byly podrobně popsány ve vládní koaliční smlouvě, byly samy o sobě velmi ambiciózní. Pomocí dvou politických balíčků bude urychlena transformace elektrické soustavy a odvětví vytápění a dopravy. V rámci prvního balíčku, který již

⁵⁶ Kerstine Appunn, „100% green power by 2035 - high hopes for Germany's next renewables reform,“ Clean Energy Wire, 1. března 2022, <https://www.cleanenergywire.org/news/germany-aims-100-green-power-2035-will-present-gas-reduction-plan>.

⁵⁷ „How would an energy embargo affect Germany's economy?“, The Economist, přístup 18. května 2022, <https://www.economist.com/finance-and-economics/2022/04/30/how-would-an-energy-embargo-affect-germanys-economy>.

⁵⁸ Zuzanna Szymanska a Joseph Nasr, „Cheaper petrol, extra cash to help Germans amid soaring energy costs,“ Reuters, 24. března 2022, <https://www.reuters.com/business/energy/germany-unveils-energy-relief-package-2022-03-24/>.

⁵⁹ „Ukraine crisis forces Germany to change course on energy,“ DW, přístup 18. května 2022, <https://www.dw.com/en/ukraine-crisis-forces-germany-to-change-course-on-energy/a-60968585>.

⁶⁰ I když často není jasné, co to znamená, státní tajemník Patrick Graichen řekl: „Jde hlavně o okolní infrastrukturu. Samotný terminál LNG je vhodný pouze pro plyn, není vhodný pro vodík.“; Julian Wettengel (@J_Wettengel), příspěvek na Twitteru, 25. dubna 2022, https://mobile.twitter.com/J_Wettengel/status/1518545416098398210/photo/1.

kabinet schválil, vláda plánuje výrazně urychlit zavádění obnovitelných zdrojů energie s cílem zvýšit instalace fotovoltaických elektráren na 22 GW/rok (v současnosti 5 GW/rok), včetně povinnosti, aby nově stavěné komerční budovy obsahovaly fotovoltaiku, zvýšit instalace větrných elektráren na pevnině na 10 GW/rok (v současnosti 1,7 GW/rok) a usiluje o 30 GW větrných elektráren na moři v roce 2030 (7,8 GW v roce 2021).

Kromě toho 24. března vláda oznámila nový dotační program na výměnu plynových kotlů za tepelná čerpadla, zvýšení standardu energetické účinnosti pro nové budovy na KfW55⁶¹ do roku 2023, přizpůsobení stávajících renovačních programů směrem k přístupu EU „nejhorší budovy na prvním místě“, povinnost, aby nově instalované topné systémy musely do roku 2024 využívat 65 % obnovitelných zdrojů, a zvýšení výroby bioplynu.

Tyto vládní plány byly částečně kritizovány. Kritika se zaměřuje na dvě klíčová témata: výstavbu terminálů LNG a dotování fosilních paliv.⁶²

Nevládní organizace zabývající se ochranou životního prostředí⁶³ kritizují výstavbu terminálů LNG, protože způsobují setrvávání v současném nastavení a pravděpodobně nebudou potřeba.⁶⁴ Takové setrvávání v současném stavu by mohly způsobit například nové dlouhodobé smlouvy, zatímco ekologické organizace tvrdí, že fosilní plyn musí být postupně vyřazen do roku 2035.⁶⁵ Organizace „Environmental Action Germany“ (DUH⁶⁶) označila⁶⁷ rozhodnutí Scholze za „předčasné“ a uvedla, že taková zařízení vytvářejí větší závislost na fosilní energii.

Oznámení snížení energetických daní na benzín se setkalo s ostrou kritikou ekonomů a nevládních ekologických organizací. Obě strany tvrdily, že snižování cen v době nedostatku vysílá špatný signál vedoucí k vyšší poptávce. Stejně tak byla kritizována jízdenka za 9 eur na veřejnou dopravu – jako opatření, které nevede k dlouhodobé strukturální změně.

Španělsko

Jorge Galindo, ředitel pro hospodářskou politiku a vizualizaci dat, EsadeEcPol

Ceny energií ve Španělsku rostou již od začátku roku 2021 a staly se důležitým tématem veřejné debaty dávno před druhou Putinovou invazí na Ukrajinu. V říjnu 2021 byly účty za elektřinu nejdražší v historii a tento rekord byl následně překonán. Debata o cenách energií je navíc neoddelitelně spojena s širší debatou o inflaci: 80 %

⁶¹ „What is an ‘efficiency house’?“, Spolkové ministerstvo hospodářství a ochrany klimatu, přístup 18. května 2022, <https://www.bmw-energiewende.de/EWD/Redaktion/EN/Newsletter/2015/14/Meldung/dricet-answers-what-is-an-efficiency-house.html>.

⁶² Julian Wettengel, „Germany lowers petrol and public transport prices to relieve citizens“, Clean Energy Wire, 24. března 2022, <https://www.cleanenergywire.org/news/germany-lowers-petrol-and-public-transport-prices-relieve-citizens>.

⁶³ Benjamin Wehrmann, „Environmental groups reject German finance minister’s fuel price subsidy plan“, Clean Energy Wire, 15. března 2022, <https://www.cleanenergywire.org/news/environmental-groups-reject-german-finance-ministers-fuel-price-subsidy-plan>.

⁶⁴ Franziska Holz, Robin Sogalla, Christian von Hirschhausen a Claudia Kemfert, „Energieversorgung in Deutschland auch ohne Erdgas aus Russland gesichert“, DIW Berlin, 8. dubna 2022, https://www.diw.de/de/diw_01.c.838843.de/publikationen/diw_aktuell/2022_0083/energieversorgung_in_deutschland_auch_ohne_erdgas_aus_russland_gesichert.html.

⁶⁵ Nové smlouvy s Katarom by zřejmě mohly být uzavřeny na 20 let.

⁶⁶ „EXPERT DUH - Environmental Action Germany“, Clean Energy Wire, přístup 18. května 2022, <https://www.cleanenergywire.org/experts/duh-environmental-action-germany>.

⁶⁷ „Bundesregierung muss energiepolitische Konsequenzen aus Krieg in der Ukraine ziehen: Deutsche Umwelthilfe fordert Ausstieg aus fossilem Gas und hält Entscheidung für neue LNG-Terminals für verfrüht“, Deutsche Umwelthilfe, přístup 18. května 2022, https://www.duh.de/presse/pressemitteilungen/pressemitteilung/bundesregierung-muss-energiepolitische-konsequenzen-aus-krieg-in-der-ukraine-ziehen-deutsche-umwelt/?no_cache=1.

inflace v roce 2021 pocházelo z cen energií.⁶⁸ Tento kontext je zásadní pro pochopení zesíleného dopadu eskalace cen po invazi na španělskou debatu. Tato debata se projevuje prostřednictvím tří argumentačních linií, které se vzájemně nevylučují, ale do jisté míry soupeří o pozornost a relevanci.

→ Zaprvé, hlavní část argumentů je také empiricky nejpřesnější: kombinace vysoké energetické závislosti Španělska s náhlými účinky snížení dodávek (problémy s dodávkami) a zvýšenou poptávkou (špatné počasí, které bylo chladnější, než se očekávalo – jako například bouře, která zmrazila Španělsko na začátku roku 2021) vytváří krizovou situaci, i když pouze 8 % španělského dovozu plynu pochází z Ruska. Ústředním přenosovým mechanismem pro zvýšení cen, které následovalo po ruské invazi na Ukrajinu, je mezinárodní velkoobchodní cena těchto paliv. S růstem těchto mezinárodních cen ropy a plynu se zvyšuje i cena, kterou platí španělští koncoví spotřebitelé za elektřinu, vytápění a dopravu. Spojení vnější závislosti a systému cen elektřiny je monopolním tématem španělské debaty. Marginalistický systém cen elektřiny totiž tento řetězec umocňuje tím, že de facto spojuje cenu elektřiny s cenou fosilního plynu, neboť plynové elektrárny jsou ve Španělsku – a téměř všude v Evropě – využívány pro stanovení ceny elektřiny.

→ Za druhé, alternativní argument, který je sice rozšířenější, ale stále více se prosazuje, zejména mezi levicově orientovanými hlasy, tvrdí, že eskalace cen je důsledkem oligopolu, který na španělských trzích převládá. Tento oligopol existuje jak v oblasti elektřiny,⁶⁹ tak v oblasti distribuce paliv.⁷⁰ I když tato situace může zesilovat růst cen, neexistuje dostatek důkazů, které by podpořily stále populárnější narativ, podle něhož tyto oligopoly v konečném důsledku určují růst cen.

→ Zatřetí, nejnovější proud, který se zapojil do debaty, připisuje růst cen téměř výhradně nákladům na ekologický přechod. Začíná se prosazovat myšlenka „zelené inflace“, která nachází odezvu zejména v pravicové části politické debaty. Stejně jako u předchozího argumentu je tato myšlenka podložena důkazy jen částečně: ceny by rostly i v případě, že by dlouhodobě neexistovaly dekarbonizační cíle, jaké si stanovila španělská politika a politika EU (ve skutečnosti by se dalo tvrdit, že pokud by země udělala více ze strukturálního hlediska, např. prostřednictvím renovace bytového fondu zaměřené na efektivitu nebo rozhodnějšího přechodu k dekarbonizaci v oblasti dopravy, byla by nyní méně vystavena inflaci); závazek k pobídkovým systémům pro přechod však bude ovlivňovat cenový signál fosilních paliv směrem nahoru (to je ostatně výslovný záměr), přinejmenším dokud nebude přechod v příštích desetiletích dokončen.

Energeticky chudé domácnosti trpí nejdrastičtějšími dopady zvyšování cen, především prostřednictvím cen elektřiny. Z dostupných dat vyplývá, že zatímco pravděpodobnost vlastnictví automobilu klesá s klesajícím příjmem,⁷¹ spotřeba

⁶⁸ Natalia Collado, „¿Es la transición verde la responsable de que suba el precio de la gasolina?“, EsadeEcPol, 26. listopadu 2021, <https://www.esade.edu/ecpol/es/blog/es-la-transicion-verde-la-responsable-de-que-suba-el-precio-de-la-gasolina/>.

⁶⁹ José Luis Ferreira, „Manipulación del precio en el mercado eléctrico español“, Nada es Gratis, 22. října 2021, <https://nadaesgratis.es/jose-luis-ferreira/manipulacion-del-precio-en-el-mercado-electrico-espanol>.

⁷⁰ Jordi Perdigueiro a Juan Luis Jiménez, „¿Competencia o colusión en el mercado de la gasolina?“, Revista de Economía Aplicada, č. 50 (2009), 27–45.

⁷¹ Hidalgo Pérez, Manuel Alejandro, Natalia Collado, Jorge Galindo, Ángel Martínez a Carlos Victoria, „La invasión de Ucrania en España: impactos y políticas“, EsadeEcPol Policy Insights, 7. dubna 2022,

elektřiny v domácnosti je stále nezbytná bez ohledu na příjem. Míra a kvalita spotřeby se ovšem liší. Tyto domácnosti mají možnost (kterou si dnes zvolili 4 z 10 zákazníků) udržet si po dobu 12 měsíců konečnou cenu elektřiny stanovenou ministerstvem průmyslu, která je vázána na vzestupy a poklesy trhu, ale má určité limity. U ostatních smluv se cena výrazně mění až při obnově. Z toho vyplývá paradox, že nejzranitelnější segmenty pociťují okamžité zvýšení cen rychleji než ty méně zranitelné, na které dopadají až se zpožděním. Pro domácnosti s regulovanými tarify přinesl rok 2021 průměrné zvýšení ceny elektřiny o 35,6 %, přičemž jeho vrchol v prosinci činil 72 %.⁷²

Tyto skupiny obyvatelstva však nemají monopol na politickou a mediální pozornost. Rostoucí pozornost španělských médií je věnována dosud špatně definované koalici pracovníků s nižšími, středními a vysokými příjmy a majitelů malých podniků nebo osob samostatně výdělečně činných. V druhé polovině března proběhla po celém Španělsku řada protestů vedených poloorganizovanými „outsiderskými“ skupinami a koalicemi pracovníků v dopravě. V centru požadavků byla cena benzínu. Všechny tři výše zmíněné směry argumentace, které se vzájemně doplňovaly, uvedly tyto protesty do pohybu, novým impulsem byla nicméně „zelená inflace“. Tyto demonstrace byly dostatečně masové a stálé, aby centrální vláda (koalice umírněných sociálních demokratů a radikální levice) přešla od obviňování protestů z politického motivu krajní pravice k reakci v podobě balíčku opatření zaměřených především na omezení eskalace cen.

Sleva na pohonné hmoty 0,2 €/l do června. Toto opatření poškozují hlavní záměr přechodu na novou energetiku, kterým je zahrnout do cen negativní externality energetických zdrojů. Je také sociálně regresivní, protože domácnosti s vyššími příjmy spotřebovávají mnohem více paliva. Hlavním záměrem této politiky bylo zastavit protesty – což se podařilo – a také omezit růst indexu spotřebitelských cen, k němuž se valorizuje většina veřejných transferů, např. důchody, aby se minimalizoval schodek veřejných financí a riziko začarovaného kruhu inflace.

Dotace pro spotřebitele elektřiny. Pokračování slevy na dani (schválené během loňského léta) a prodloužení 60% slevy na účty za elektřinu pro spotřebitele s nízkými příjmy (uzákoněné v říjnu 2021) představují druhé kolo opatření a jsou nepochybně progresivnější a méně poškozují cenové signály. Protože však růst cen již zřejmě tyto slevy převážil a přístup k bonusu představuje značné překážky, bude jejich účinek omezený. Bylo přijato několik dalších sociálně zaměřených opatření (např. omezené zvýšení transferů proti chudobě; prodloužení systémů dočasného propouštění, omezení nájemních domů atd.), ale u většiny z nich se očekává, že budou mít mírný účinek a budou méně významné než sleva na pohonné hmoty.

„Pyrenejská výjimka“. Španělsko uzavřelo dohodu se všemi ostatními zeměmi EU, aby spolu s Portugalskem získalo výjimku ze systému stanovování cen elektřiny. Tato výjimka má být dočasná (~12 měsíců) a umožňuje vládě omezit velkoobchodní cenu zemního plynu pro regulovaný proud trhu z 80 eur za metr krychlový na 40 eur ve velmi krátkém období a 50 eur v následujících měsících. Zatímco vláda očekává, že tento systém sníží cenu elektřiny z dnešních 200 EUR/MWh na 130 EUR/MWh, analytici a soukromé společnosti považují za realističtější výslednou hodnotu 170 EUR.

Vzhledem k tomu, že španělská vláda investuje do těchto opatření velký politický kapitál (jak ve Španělsku, tak v Bruselu), má jen málo možností uvažovat o něčem jiném než o zastavení současné eskalace cen. Zatímco tato opatření byla přijata, veřejná debata ve Španělsku pokračuje a na intenzitě nabírají zejména tři politické diskuse:

<https://www.esade.edu/ecpol/es/publicaciones/la-invasion-de-ucrania-en-espana-impactos-y-politicas/>.

⁷² Ignacio Fariza, „Los hogares con tarifa regulada pagaron un 72% más por la luz en diciembre que un año antes,“ EL PAÍS, 14. ledna 2022, <https://elpais.com/economia/2022-01-14/los-hogares-con-tarifa-regulada-pagaron-un-72-mas-por-la-luz-en-diciembre-que-un-ano-antes.html>.

1. Úplné odpojení ruských dodávek ze strany Evropské unie. Zákaz dovozu ruského plynu a ropy by měl jen malý vliv na španělské dodávky, ale zvýšil by mezinárodní ceny, a tím by měl dopad na Španělsko. Přesto průzkum veřejného mínění z poloviny dubna ukázal, že 64 % občanů toto opatření podporuje.⁷³ Tato většina a vítězství vlády ohledně „Pyrenejské výjimky“ činí případnou španělskou podporu odpojení pravděpodobnou.

2. Optimální kombinace pro zajištění budoucnosti s menší volatilitou a větší nezávislostí. Již více než deset let se v debatě o španělské energetice objevují dvě otázky: Vyplatí se nadále investovat do jaderné energie? A proč se Španělsku stále nedaří naplnit svůj potenciál výroby energie z obnovitelných zdrojů (zejména fotovoltaiky)? Obě otázky jsou obvykle stavěny proti sobě, takže hlasy podporující jadernou energetiku (obvykle z politické sféry středu či pravice, ale i z umírněnější středolevé části) upozorňují na nedostatečnost obnovitelných zdrojů v jejich současném stavu (což jim ztěžuje pokrytí výrazných špiček poptávky). Na druhé straně obhájci obnovitelných zdrojů (obvykle z levé části politického spektra) zpochybňují ekonomickou udržitelnost jaderné energie a zdůrazňují potenciál solární energie. Současní rozhodující činitelé se přiklánějí k druhému postoji: pokračovat v plánovaném útlumu jaderné energetiky v letech 2027–2035 a maximalizovat využití obnovitelných zdrojů. Na tuto otázku však neexistuje žádná jasná nebo dominantní odpověď kromě vágního zdůrazňování potřeby větších evropských a soukromých investic. Kumulované náklady na dosavadní veřejné investice do obnovitelných zdrojů a jejich dopady na účty domácností za elektřinu (teprve nyní se promítají do nově navrženého fondu, jehož cílem je vyrovnat kumulované náklady⁷⁴) přináší politické náklady ohledně možnosti investic vedených centrální vládou.

Centrističtější části vlády proto přidávají třetí otázku: mělo by se Španělsko stát centrem využívání zkapalněného zemního plynu a vodíku? To by vyžadovalo další plynovou infrastrukturu, která by propojila Španělsko s Francií, což je plán, který je již několik let odložen. Argumenty pro jsou zeměpisná poloha a kapacita pro regasifikaci instalovaná ve Španělsku. Argumenty proti, kromě zpoždění dekarbonizace a nutnosti najít pro tuto strategii místo v rámci evropské zelené dohody, vycházejí z otázky, kdo by plyn dodával. Nejvíce nasnadě jsou dva kandidáti: USA (které jsou v současné době zdrojem téměř poloviny plynu dodávaného do Španělska) a Alžírsko (30 % dovozu, avšak bilaterálními vztahy se Španělskem jsou nyní obzvláště citlivé, protože ve sporu týkajícím se sporného území Západní Sahary se Španělsko místo Alžírsko rozhodlo podpořit Maroko).

3. Zlepšení energetické účinnosti/úpravy poptávky. Navzdory opakovaným závazkům ke zlepšení účinnosti bytových a průmyslových budov ve Španělsku v posledním desetiletí a navzdory systematickému zkoumání a odhalování možností zlepšení předpisů ovlivňujících poptávku po energii, skutečné výsledky a úsilí v této oblasti dlouhodobě nedosahují svého potenciálu (Sweatman, 2022). Tlak na centrální vládu zvyšuje stále větší část občanské společnosti, stejně jako některé orgány místní a regionální samosprávy (které by z tohoto úsilí mohly těžit díky dodatečným finančním prostředkům z programu NextGenEU, které jsou v současné době rozdělovány).

⁷³Álvaro Carvalaj, „El 64% de los españoles apoya dejar de comprar gas ruso aunque eso provoque más inflación,“ El Mundo, 18. dubna 2022, <https://www.elmundo.es/espana/encuestas/2022/04/18/625c21dc21efao885c8b45c1.html>.

⁷⁴Pedro Linares, Marta Suárez-Varela a José Carlos Romero Mora, „Evaluación de las implicaciones distributivas del Fondo Nacional para la Sostenibilidad del Sistema Eléctrico“, EsadeEcPol, 24. září 2021, <https://www.esade.edu/ecpol/es/publicaciones/evaluacion-de-las-implicaciones-distributivas-del-fondo-nacional-para-la-sostenibilidad-del-sistema-electrico/>.

Švédsko

Karin Thalberg, výzkumná pracovnice, Jacques Delors Institute

V září 2021 švédský premiér Stefan Löfven prohlásil, že ceny energií zatím nemají vliv na spotřebu ve Švédsku. Namísto toho, aby jako někteří jeho evropští kolegové prosazoval krátkodobá zmírňující opatření pro spotřebitele, **vyzval EU, aby přišla s dlouhodobými plány, jak vyrábět více elektřiny.**⁷⁵ Pokračující krize cen energií a její dopady od té doby zasáhly švédské občany a upoutaly pozornost médií. Vláda sice zachovává strategii zvyšování výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů, ale zároveň zavedla krátkodobá fiskální opatření ke zmírnění dopadů. Než nastíníme přijatá politická opatření, je pro pochopení švédské debaty důležité vzít v úvahu pro kontext tři faktory.

Zaprvé, relativní nezávislost Švédska na fosilních palivech ochránila občany před prudkým nárůstem cen elektřiny v loňské zimě. V roce 2021 se švédská výroba elektřiny skládala ze 60 % z obnovitelných zdrojů (43 % z vodních zdrojů, 17 % z větrných zdrojů), 31 % z jaderných zdrojů a 9 % z tepelných zdrojů.⁷⁶ **Švédský energetický trh se však vyznačuje velkými geografickými rozdíly, pokud jde o elektřinu.** Švédsko je rozděleno do čtyř cenových zón pro elektřinu, které mají motivovat k větší rovnováze mezi poptávkou a nabídkou v síti.⁷⁷ Severní části země mají obecně přebytek výroby elektřiny, zatímco jih má deficit. Kromě toho je přenosová kapacita ze severu na jih omezená. V důsledku toho je jih více závislý na dovozu energie a zranitelný vůči kolísání cen na evropském trhu s elektřinou. Současná krize cen energií tyto rozdíly odráží, přičemž průměrný nárůst cen se pohybuje od +184 % do +19 % v závislosti na cenovém pásmu.⁷⁸

Zadruhé, probíhající krize cen energií zintenzivnila dlouholetou debatu o jaderné energetice a vynesla toto téma do popředí kampaně před švédskými parlamentními volbami v září 2022.⁷⁹ Sociální demokraté a Strana životního prostředí, kteří vládli s menšinovou koaliční vládou (2014-2021), jsou opozicí obviňováni z toho, že odstavením jaderných elektráren učinili Švédsko závislým na nespolehlivých zdrojích energie, čímž vytvořili vyšší závislost na dovozu energie

⁷⁵ James Ludden „Swedish Economy Can Withstand Surging Energy Prices, Lofven Says,“ Bloomberg, 19. září 2021, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-09-19/swedish-economy-can-withstand-surging-energy-prices-lofven-says?sref=awPI3UV1>.

⁷⁶ „Elproduktion och förbrukning i Sverige,“ Statistiska Centralbyrån, přístup 10. května 2022, <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo/elektricitet-i-sverige/>; celkové dodávky energie podle zdrojů, 2020, údaje Mezinárodní energetické agentury: ropa (21 %), zemní plyn (3 %), uhlí (3 %), biopaliva a odpady (27 %), vítr, slunce atd. (6 %), vodní energie (13 %), jaderná energie (27 %).

Plynové sítě existují pouze v jižních elektrických zónách, využívají se hlavně v průmyslu, pro kogenerační a dálkovou výrobu tepla, jako palivo pro vozidla a v domácnostech, které používají plyn k vytápění a vaření; většina ropy se používá v odvětví dopravy, v roce 2019 tvořila více než 75 % energie spotřebované v dopravě; „Energy in Sweden 2021 - an overview“, Swedish Energy Agency, přístup 10. května 2022, <https://energimyndigheten.a-w2m.se/FolderContents.mvc/Download?ResourceId=198022>.

⁷⁷ Hranice zón odpovídají oblastem, kde je třeba síť přestavět a zlepšit, aby se zvýšila přenosová kapacita. Síť je stará a nemá dostatečnou kapacitu pro současné i budoucí potřeby. Rozdělení bylo odůvodněno tím, že přebytek výroby elektřiny na severu země a následně nižší ceny elektřiny budou stimulovat zakládání průmyslu v řídké osídlených severních částech země a nedostatek elektřiny a vyšší ceny budou motivovat k výstavbě elektráren na hustě osídleném jihu.

⁷⁸ „Stigande elpriser varierar kraftigt i norr och söder“ Statistiska Centralbyrån, přístup 10. května 2022, <https://www.scb.se/hitta-statistik/redaktionellt/new-stigande-elpriser-varierar-kraftigt-i-norr-och-soderpage/>.

⁷⁹ Švédsko je parlamentní demokracií a vzhledem k tomu, že v současné situaci nemá silnou většinu, je tvorba politiky v současnosti charakterizována vytvářením koalic a kompromisů; „Rapport: Viktigaste politiska frågan,“ Novus, přístup 10. května 2022, <https://novus.se/wp-content/uploads/2022/03/novusviktigastefraganmars2022.pdf>.

a zvýšili ceny pro domácnosti, zejména v jižním Švédsku.⁸⁰ Zpráva společnosti Swedenergy ukazuje, že argumenty týkající se odstavování jaderných elektráren postrádají důkazy. Ke zvýšení cen elektřiny ve Švédsku přispělo několik faktorů: vysoké ceny zemního plynu, uhlí a emisních povolenek, pravidelně nízká výroba větrné energie, velký deficit vodních zdrojů, zvýšená poptávka po elektřině v důsledku po-covidového oživení ekonomiky a omezená přenosová kapacita ze severu na jih.⁸¹

Zatřetí, v roce 2021 bylo Švédsko čistým vývozcem elektřiny.⁸² V médiích se proto často objevuje otázka: „Proč Švédsko vyváží elektřinu, když domácnosti zažívají nárůst cen?“. Strana Levice je jedinou stranou, která dopady krize ve Švédsku přičítá integrovanému evropskému trhu s elektřinou a prosazuje návrat k energetickému nacionalismu.⁸³

V únoru švédská vláda představila strategii elektrifikace na období 2022-2024, jejímž cílem je vytvořit bezpečné, konkurenceschopné a udržitelné dodávky elektřiny. Zvláště výrazný je narativ o vytvoření vhodných podmínek pro inovativní a ekologický průmysl ve Švédsku. Klíčovými body jsou rozšíření a zlepšení elektrické sítě (efekt a kapacita), rychlé nasazení větrné energie na pevnině a příprava na rozvoj větrné energie na moři.⁸⁴ Zajímavé však je, že v roce 2021 bylo 78 % všech projektů větrných elektráren zastaveno obcemi, zejména v jižních částech země.⁸⁵ To zpochybňuje společenskou přijatelnost vládního plánu a dále poukazuje na význam nadcházejících voleb pro určení budoucí energetické cesty Švédska.

Vedle dlouhodobé strategie elektrifikace přijala švédská vláda na začátku března řadu opatření na finanční podporu domácností, na které dopadl růst cen ropy a elektřiny. V oblasti dopravy byla od 1. května **snížena daň z benzínu a nafty o 0,05 EUR na litr.** Vláda také navrhla, aby byla daň dále snížena na nejnižší úroveň, kterou umožňuje regulační rámec EU, a to o dalších 0,12 EUR od června do října 2022.⁸⁶ V dlouhodobém horizontu budou dodatečné finanční prostředky ve výši 370 milionů eur vyčleněny na klimatický bonus⁸⁷ pro elektromobily. Tento bonus umožňuje osobě, která si koupí elektromobil, finanční podporu ve výši 6660 EUR. Další opatření v současné době zkoumá Rada pro legislativu. Jedním z příkladů je

⁸⁰ Je důležité poznamenat, že cíle v oblasti energetiky ve Švédsku jsou založeny na široké politické dohodě mezi většinou všech politických stran, aby byla zajištěna dlouhodobá perspektiva energetické politiky. Zastřešujícím cílem je dosáhnout do roku 2040 100% podílu obnovitelných zdrojů energie. Tento cíl však nezahrnuje pevné datum pro odchod od jaderné energie; „Ramöverenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna,“ Regeringen, přístup 10. května 2022, <https://www.regeringen.se/49cc5b/contentassets/b88fod28eboe48e39eb4411de2aabe76/energioverenskommelse-20160610.pdf>.

⁸¹ Výroba jaderné energie se v letech 2020 až 2021 skutečně zvýšila o 7 %, a to i přes vyřazení reaktoru Ringhals 1 z provozu v roce 2020; „Elåret 2021. Från rekordlåg till rekordhög elpris,“ Energiföretagen, přístup 24. května 2022, <https://www.energiforetagen.se/pressrum/pressmeddelanden/2021/elaret-2021.-fran-rekordlagtill-rekordhogt-elpris/>.

⁸² „Fortsatt hög elproduktion och ellexport under 2021,“ Energimyndigheten, přístup 10. května 2022, <https://www.energimyndigheten.se/nyhetsarkiv/2022/fortsatt-hog-elproduktion-och-ellexport-under-2021/>.

⁸³ „Stoppa utbyggnaden av elkablar till Europa,“ Dagens Nyheter, přístup 10. května 2022, <https://www.dn.se/debatt/stoppa-utbyggnaden-av-elkablar-till-europa/>.

⁸⁴ „Nationell strategi för elektrifiering,“ Regeringen, přístup 10. května 2022, https://www.regeringen.se/4999ce/contentassets/8761973413204121b91d01089fbd1e91/nationell-strategi-for-elektrifiering_2022_webb.pdf.

⁸⁵ „Allt fler kommunala nej till vindkraft - nu behövs ökade incitament,“ Svensk Vindenergi, přístup 10. května 2022, <https://svenskvindenergi.org/pressmeddelanden/allt-fler-kommunala-nej-till-vindkraft-nu-behovs-okade-incitament/>.

⁸⁶ Švédská vláda požádala o výjimku z pravidel EU o minimální úrovni zdanění benzínu a nafty; „Ansökan om undantag från EU s energiskattedirektiv,“ Regeringskansliet, přístup 10. května 2022, <https://www.regeringen.se/artiklar/2022/05/ansokan-om-undantag-fran-eus-energiskattedirektiv/>.

⁸⁷ „Bonus - for low emission vehicles“, Transportstyrelsen, přístup 10. května 2022, <https://www.transportstyrelsen.se/en/road/Vehicles/bonus-malus/bonus/>.

kompenzace ve výši 95 eur pro fyzické osoby, které vlastní automobil. Tato kompenzace by byla do jisté míry cílená a poskytovala by dodatečných 48 EUR těm, kteří žijí v řídké osídlených a/nebo venkovských oblastech, kde jsou delší cestovní vzdálenosti.⁸⁸

Pokud jde o ceny elektřiny, vláda zavedla balíček na zmírnění cen elektřiny ve výši 570 milionů eur pro zimní měsíce. Kompenzace byla stanovena v závislosti na množství měsíčně spotřebované energie s horní hranicí 2000 kWh, což odpovídá plošné dávce 190 EUR měsíčně. Tento příspěvek se vztahuje na domácnosti v celé zemi a je automaticky spravována. Hodnota 2000 kWh/měsíc zhruba odpovídá průměrné spotřebě elektřiny v rodinném domě v zimních měsících.⁸⁹ Přímá finanční podpora byla upravena pro měsíc březen, transfer byl snížen na polovinu a omezen na domácnosti na jihu.⁹⁰ Dále bude v období červenec-prosinec 2022 dočasně zvýšen příspěvek na bydlení pro rodiny s dětmi, který je zaměřen na ekonomicky slabé domácnosti.⁹¹

Švédská vláda navíc předložila návrhy s dlouhodobější vizí, které by měly vstoupit v platnost v roce 2023. Obsahují kombinaci cílených i necílených opatření: V roce 2023 bude zavedeno zmrazení mandátu na snižování emisí skleníkových plynů⁹² pro naftu a benzín a pozastavení indexace cen nafty a benzínu podle HDP.

Na začátku května, kdy evropské diskuse o energetické soběstačnosti a účinnosti nabíraly na obrátkách, **švédský ministr energetiky zdůraznil, že je třeba, aby švédské vládní agentury a orgány byly připraveny na budoucí narušení energetického systému, a vyzval občany, aby se na to také připravili.** Jedním z navrhovaných opatření pro domácnosti bylo, aby se zabývaly svými energetickými potřebami a spotřebou energie. Energetická účinnost byla prezentována jako faktor krizové připravenosti a prostředek ke snížení zranitelnosti vůči vnějším hrozbám pro švédské dodávky energie.⁹³

Závěr

Evropská unie zažívá nejhorší energetickou krizi od ropného šoku v roce 1973. Když před deseti měsíci začaly ceny fosilních paliv stoupat, většina politiků na národní úrovni i v EU se domnívala, že tento nárůst potrvá jen několik měsíců. Ceny ropy, plynu a elektřiny však zůstaly vysoké po celý podzim a zimu.

Druhá invaze Putinova Ruska na Ukrajinu znovu poukázala na rizika spojená se závislostí Evropy na ruských fosilních palivech. Krátkodobá potřeba diverzifikace od ruských zdrojů však vedla k výzvám k investicím do nové infrastruktury pro

⁸⁸ Všem, kteří 28. února 2022 vlastnili nebo si pronajali automobil, bude poskytnuto odškodnění za maximálně jeden automobil na osobu. „Frågor och svar särskild drivmedelskompensation,“ Regeringskansliet, přístup 10. května 2022, <https://www.regeringen.se/artiklar/2022/03/fragor-och-svar-sarskild-drivmedelskompensation/>.

⁸⁹ „Normal elförbrukning och elkostnad för villa,“ Konsumenternas, přístup 10. května 2022, <https://www.energimarknadsbyran.se/el/dina-avtal-och-kostnader/elkostnader/elforbrukning/normal-elforbrukning-och-elkostnad-for-villa/>.

⁹⁰ „Elpriskompensation för mars månad kan inledas,“ Regeringskansliet, přístup 10. května 2022, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/05/elpriskompensation-for-mars-manad-kan-inledas/>.

⁹¹ „Tillfälligt bostadsbidrag till barnfamiljer med bostadsbidrag,“ Försäkringskassan, přístup 10. května 2022, <https://www.forsakringskassan.se/privatperson/foralder/bostadsbidrag-till-barnfamiljer/tillfalligt-tillagsbidrag-till-barnfamiljer-med-bostadsbidrag>.

⁹² „Greenhouse gas reduction mandate“, Švédská energetická agentura, přístup 10. května 2022, <https://www.energimyndigheten.se/en/sustainability/sustainable-fuels/greenhouse-gas-reduction-mandate/>.

⁹³ „Pressbriefing med energiminister Khashayar Farmanbar 6 maj 2022,“ Regeringskansliet, přístup 10. května 2022, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/05/pressbriefing-med-energiminister-khashayar-farmanbar-6-maj-2022/>.

fosilní paliva. Invaze jen nepatrně zvýšila podporu energetické soběstačnosti, energetické účinnosti a zavádění obnovitelných zdrojů energie ve veřejném diskurzu – přestože se jedná o jediné ekonomicky a ekologicky udržitelné možnosti, jak se dostat z cenové krize fosilních paliv, jak zdůrazňuje plán Evropské komise REPowerEU.

Vnitrostátní mimořádná opatření v reakci na krizi cen energií zůstala dosud do značné míry nekoordinovaná, ale mají jeden společný rys: upřednostňují krátkodobé výdaje, které mohou mít kontraproduktivní střednědobé dopady, a zdají se být méně zaměřená na střednědobá a dlouhodobá řešení v souladu s přeměnou klimatu. Zdá se, že to platí pro země, v nichž byly nedávno volby, jako je Německo, i pro země, které se k volbám chystají, jako je Francie; stejně jako země, které zdědily neefektivní energetické systémy ze sovětské éry, jako je Česko, ale i země s nejdlejší a nejpokročilejší klimatickou politikou, jako je Švédsko.

Ze šesti členských států, které byly v tomto dokumentu zkoumány, se všechny – a mnoho dalších v Unii – rozhodly snížit daně z nafty a benzínu, přičemž toto snížení se pohybuje od 6ct/l v Česku po 30 ct/l v Německu. Další opatření s podobným dopadem byla přijata také v odvětví zemního plynu. Z ekonomického hlediska taková narušení snižují cenový signál, čímž demotivují chování a investice, které snižují spotřebu energie, a tím nepřímou přispívají k prodloužení krize. Z fiskálního hlediska jsou okamžitě nákladné a ve střednědobém horizontu neudržitelné. Z geopolitického hlediska podporují vyšší poptávku po ropě a zemním plynu, čímž zvyšují příjmy Putina Ruska. Z ekologického hlediska zhoršují klimatické změny. Ze sociálního hlediska jsou regresivní, protože zvýhodňují nejbohatší Evropany, kteří v průměru jezdí více autem a používají těžší a energeticky náročnější vozy.

V této souvislosti by měl být balíček REPowerEU z 18. května 2022, který navrhla Evropská komise, východiskem pro účinnější a udržitelnější střednědobá a dlouhodobá opatření, která účinně udrží ceny energie pod kontrolou, sníží poptávku po energii na příští zimu, vybudují institucionální kapacitu pro překonání této krize a zároveň cíleně podpoří ty, kteří to nejvíce potřebují. Tento dokument proto doporučuje, aby Evropská rada na zasedání ve dnech 30. a 31. května 2022 prokázala jednotu a odhodlání tuto krizi překonat.

Doporučení

→ Plně podpořit úspory energie a obnovitelné zdroje energie v rámci balíčku REPowerEU, který navrhla Evropská komise, a pracovat na dalším zvýšení celkových ambicí balíčku.

→ V první řadě se zaměřit na úspory energie, inspirovat se japonskou kampaní za úspory energie z roku 2011 a zavést právní a ekonomické změny a podpořit behaviorální změny s cílem snížit poptávku po energii v každé zemi alespoň o 5 % (jak navrhuje REPowerEU) a v následujících měsících alespoň o 10 %. Čím větší budou úspory energie, tím více tato opatření pomohou udržet ceny na uzdě a zajistit bezpečnost dodávek energie během příští zimy.

→ Prohlásit, že renovace budov a instalace obnovitelných zdrojů energie nyní představují prioritu národní bezpečnosti, a proto zorganizovat a/nebo financovat největší renovaci budov a instalaci obnovitelných zdrojů energie v evropské historii.

- Poskytnout Evropské komisi mandát, aby 27 členských států zůstalo jednotných ve svých zahraničně-politických vztazích v oblasti energetiky a rozvíjelo mezi sebou systémy solidarity. Koordinace kroků členských států v externí energetické politice prostřednictvím multilaterálních dialogů společně s Evropskou komisí je nanejvýš důležité pro zajištění toho, aby Evropa zůstala v této vážné krizi jednotná.
- Zavést ve svých vnitrostátních právních předpisech klíčové prvky navržené v balíčku Fit for 55, zejména pokud jde o energetickou účinnost a obnovitelné zdroje energie.
- Jít příkladem, snížit poptávku veřejného sektoru po energii a zavést výrobu energie z obnovitelných zdrojů na co největším počtu veřejných míst, aniž by to mělo negativní dopad na jiné priority EU, jako je ochrana biologické rozmanitosti.
- Zaručit, aby Evropská komise a vlády jednotlivých států měly institucionální kapacitu, aby pochopily závažnost současné situace a připravily se na příští zimu (2022-2023), včetně scénářů s mrazivou zimou a úplným přerušením dodávek ruské ropy a plynu.
- Přijmout hospodářské politiky, které počítají s tím, že ceny energie zůstanou nad historickým průměrem i v dohledné budoucnosti. Dotace energeticky náročným odvětvím hospodářství by proto mohly být ve střednědobém až dlouhodobém horizontu finančně neudržitelné. Pravděpodobně dojde k přerozdělení zaměstnanosti a zdrojů mezi jednotlivými odvětvími ekonomiky a snaha zabránit přerozdělení trhu do budoucna může být příliš nákladná i nerozumná.
- Zajistit, aby jakékoli krátkodobé politiky nahrazující dovoz fosilních paliv z Ruska nevedly kuvíznutí v nové infrastrukturu pro fosilní paliva a v dlouhodobých smlouvách, které by mohly mít negativní dopad na střednědobé a dlouhodobé politiky snižování poptávky a nahrazování výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů.
- Zajistit, aby náklady na tato opatření nenesli neúměrně ti, kteří si je mohou dovolit v menší míře, a to vypracováním vhodných a cílených podpůrných opatření pro nejchudší domácnosti.
- Podporovat sociálně spravedlivou a fiskálně udržitelnou podporu evropských občanů a sdílet osvědčené postupy, pokud jde o veřejné politiky (např. poukázky s cíleným využitím, peněžní převody, snížené poplatky za veřejnou dopravu atd.), které představují nejvhodnější nástroje pro zacílení finanční podpory na ty, kteří ji nejvíce potřebují.

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

+420 224 813 460

www.amo.cz

info@amo.cz

Žitná 608/27, 110 00 Praha 1

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/amo_cz

www.linkedin.com/company/amocz

www.youtube.com/AMOCz